

УДОСКОНАЛЕННЯ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У СФЕРІ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ

**ПОНОМАРЬОВ Сергій Павлович - кандидат юридичних наук, докторант
Харківського національного університету внутрішніх справ**

В статье рассмотрены вопросы правового регулирования сектора безопасности и обороны, в частности, в сфере обороноспособности Украины, подчеркнуто, что, решая проблемы обеспечения национальной безопасности, Украина должна, прежде всего, рассчитывать на собственные силы, одновременно усиливая сотрудничество с западноевропейскими партнерами - членами НАТО и Соединенными Штатами Америки.

Деятельность государства по устойчивому развитию обороноспособности и направлений деятельности, обеспечивающих национальную безопасность, должна носить постоянный и комплексный характер, учитывая, что национальной безопасности представляют не только военные угрозы, но и невоенные угрозы, например, такие как гражданские угрозы, терроризм, организованная преступность, нелегальная миграция, теневая экономика, незаконное распространение огнестрельного оружия и боеприпасов.

Предлагается сосредоточиться на обеспечении способности субъектов сектора безопасности и современной обороны к выполнению свойственных им функций в современных условиях, совершенствовании систем публичного администрирования в сфере обороны, завершении реформирования военного строительства.

Ключевые слова: сектор безопасности, обороноспособность, реформирование, агрессия, законодательство, национальная безопасность.

Вступ

Проблеми обороноздатності України набули особливої актуальності в умовах протидії агресії Російської Федерації на Сході України та тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим. Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України прийнято низку законодавчих та підзаконних актів, спрямованих на посилення ефективності сектора безпеки і оборони держави.

Стан наукової розробленості теми

Питання сектора безпеки і оборони і, зокрема, обороноздатності України досліджували такі вчені, як О.М. Бандурка, В.В. Сокурєнко, О.М. Полковніченко, Ю.Б. Данильченко, І.А. Райнін, Є.В. Доніна, Я.М. Кочуба, Ю.І. Пушкарьова та інших.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях в Донецькій і Луганській областях»[1] виникла необхідність додаткового аналізу організаційно-правових заходів з посилення обороноздатності України. Дії РФ на території Донецької і Луганської областей у тексті закону названі «збройною агресією Російської Федерації».

«Російська Федерація чинить злочинну агресію проти України та здійснює тимчасову окупацію частини її території за допо-

могою місцевих незаконних збройних формувань », - вказується у преамбулі закону.

Згідно з текстом закону, до тимчасово окупованих Росією територій у Донецькій та Луганській областях входять земля, річки, озера, внутрішні морські води, надра та повітряний простір над цими територіями.

Межі окупованих територій у цих областях визначаються Президентом України за поданням Міністерства оборони, підготовленим на основі пропозицій Генштабу Збройних Сил України.

Наголошується, що тимчасова окупація Російською Федерацією територій України незалежно від її тривалості є незаконною і не створює для РФ жодних територіальних прав.

Виклад основного матеріалу

Оборона країни належить до найважливіших функцій держави, є справою всього народу і конституційним обов'язком кожного громадянина. Конституцією України визначено, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. А тому діяльність держави щодо організації оборони має першочергове значення для сталого її розвитку та підвищення добробуту громадян, передусім в умовах гібридної війни, в якій перебуває Україна.

18 січня 2018 року Верховна Рада України ухвалила згаданий вище Закон України «Про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях».

Законодавчий акт визначає особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях.

Законом встановлено, що «тимчасово окупованими територіями у Донецькій та Луганській областях на день ухвалення цього Закону визнаються частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встано-

вили та здійснюють загальний ефективний контроль».

Законом встановлено, що «правовий статус тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, а також правовий режим на зазначених територіях визначаються цим Законом, Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципами та нормами міжнародного права».

Актом встановлено, що «діяльність збройних формувань Російської Федерації та окупаційної адміністрації Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що суперечить нормам міжнародного гуманітарного права, є незаконною, а будь-який виданий у зв'язку з такою діяльністю акт є недійсним і не створює жодних правових наслідків, крім документів, що підтверджують факт народження або смерті особи на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, які додаються до заяви про державну реєстрацію народження особи та заяви про державну реєстрацію смерті особи відповідно».

Законом також встановлено: «За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях».

Законом встановлено, що «особи, які беруть участь у збройній агресії Російської Федерації або залучені до участі в окупаційній адміністрації Російської Федерації, несуть кримінальну відповідальність за діяння, що порушують законодавство України та норми міжнародного гуманітарного права».

Згідно із Законом, «державна політика із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях базується на Конституції та законах України, міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципах і нормах міжнародного права».

Цілями державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях є:

- 1) звільнення тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях та відновлення на цих територіях конституційного ладу;
- 2) захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;
- 3) забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України.

Законом встановлено, що «Російська Федерація як держава-окупант відповідно до IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі та додатка до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року, IV Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року та Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року зобов'язана забезпечити захист прав цивільного населення та створити необхідні умови для його життєдіяльності».

Факт остаточного виведення та повної відсутності всіх збройних формувань Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях у порядку, визначеному цим Законом, встановлюється Міністром оборони України та Міністром внутрішніх справ України шляхом спільного подання Президентові України, який виключно на цій підставі приймає відповідне рішення».

Цей Закон діє без шкоди для невідільного суверенного права України на тимчасово окуповану Російською Федерацією територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя та заходів, спрямованих

на відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону.

У сучасних умовах основними партнерами України в її діях по забезпеченню своєї незалежності, зміцненню обороноздатності і відсічі агресії з боку Росії залишаються Сполученні Штати Америки, країни – члени Північно-Атлантичного альянсу (НАТО) та Європейського Союзу, які вважають незалежність України одним із стримуючих факторів геополітичних амбіцій Росії, але вони також враховують позаблоковий статус України і обмежуються наданням політичної, економічної та військово – технічної допомоги.

Вирішуючи проблеми забезпечення національної безпеки, Україна має, насамперед, розраховувати на власні внутрішні ресурси, тобто, перш за все, на саму себе. Західні країни Європи та і США мають сьогодні свої внутрішні проблеми економічного і морально-духовного характеру, вони роз'єднані в зовнішній політиці і ослаблені кризами в економіці, тому розраховувати на їх більш активну роль та зростаючу матеріально-технічну допомогу Україні не варто, а необхідно готувати власні сили і ресурси на забезпечення своєї національної безпеки, враховуючи існуючі для неї виклики і загрози сьогодення.

У 2014 році були проведені Парламентські слухання на тему : «Обороздатність України у ХХІ столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання», на яких було розглянуто основні проблеми у цій сфері, а саме: посягання на державний суверенітет України; втручання у внутрішні справи України; незавершення договірно-правового оформлення і недостатнє облаштування державного кордону з Російською Федерацією; посилення мілітаризації держав у регіоні; нарощення угруповань військ та озброєнь поблизу кордону України; активізація розвідувальної та розвідувально-диверсійної діяльності спецслужб; загроза скоєння терористичних актів на важливих стратегічних об'єктах; незаконне ввезення в Україну та сприяння з боку Російської Федерації ввезенню зброї, боєприпасів, вибухових речовин і наркотичних засобів; викорис-

тання енергетичної і торговельно-економічної залежності від Російської Федерації; загострення безпекової ситуації в Молдові; посилення економічного та інформаційно-психологічного тиску; намагання російської сторони маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [2].

Подолання всіх цих проблем та покращення обороноздатності України можливе шляхом реформування сектора безпеки. Сьогодні загрозу безпеці становлять не тільки військові загрози, котрі вимагають оборонних реагувань, а й невійськові, такі як тероризм, соціально-політичні конфлікти, організована злочинність, нелегальна торгівля чи розповсюдження вогнепальної зброї.

Сектор безпеки включає всі державні установи та агенції, котрі мають законні повноваження для застосування сили, керування силою чи погрози її застосування.

Реформування сектору безпеки України необхідне й через наступні причини: 1) просування до стабільності та запобігання конфліктів; 2) сприяння тривалому економічному розвитку; 3) професіоналізм: створення надійного і відповідального корпусу військовослужбовців; 4) демократизація безпеки [3, с.6].

Враховуючи реальність загроз національній безпеці України, вимоги подальшого посилення ефективності сектору безпеки і оборони, необхідно:

1) забезпечити вдосконалення законодавства в частині: зміцнення обороноздатності держави та забезпечення надійного функціонування складових сектора безпеки і оборони України у мирний час та особливий період; поетапного повернення соціальних гарантій військовослужбовців Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів; продовжити виконання заходів щодо повноцінного забезпечення підрозділів особливого призначення та бойових військових частин Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів озброєнням, військовою технікою

та іншими матеріально-технічними засобами;

2) внести зміни до законів України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про основи національної безпеки України» та інші, щодо функціонування фінансової системи України на особливий період, забезпечення кібернетичної безпеки України та захисту інформації.

3) забезпечити раціональне, своєчасне та ефективне використання бюджетних коштів та посилити фінансову дисципліну з метою недопущення накопичення залишків невикористаних коштів на рахунках, зростання кредиторської заборгованості, відволікання коштів у дебіторську заборгованість та інше.

Слід відзначити, що це не вичерпний перелік можливих шляхів покращення сектору безпеки України. Державна політика у цій сфері повинна спрямовуватись на забезпечення підготовки сучасної оборони до виконання властивих їй функцій; удосконалення систем публічного адміністрування у сфері оборони, включаючи відновлення на всіх рівнях інституту керівників оборони, створення служб цивільної оборони та органів, спеціально уповноважених на вирішення питань оборони; ефективне застосування системи кадрового забезпечення централізованого типу; підвищення ефективності військово-патріотичного виховання громадян України та інше [4, с. 107].

Висновок

Таким чином, з огляду на викладені проблеми у сфері обороноздатності України, безсумнівно, постає питання щодо реформування та покращення функціонування сектора безпеки і оборони, враховуючи реалії сьогодення, що і було запропоновано у викладеному матеріалі.

Література

1. Закон України «Про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях в Донецькій і Луганській областях» від 18.01.2018- № 2268-VIII. [Електронний ресурс] – Ре-

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуті питання правового регулювання сектора безпеки і оборони, зокрема, у сфері обороноздатності України, підкреслено, що вирішуючи проблеми забезпечення національної безпеки, Україна має, насамперед, розраховувати на власні сили, одночасно посилюючи співробітництво з західноєвропейськими партнерами – членами НАТО та Сполученими Штатами Америки.

Діяльність держави щодо сталого розвитку обороноздатності та напрямків діяльності, що забезпечують національну безпеку, має носити постійний і комплексний характер, враховуючи, що національній безпеці становлять не тільки військові загрози, а й невійськові загрози, такі як громадянські загрози, тероризм, організована злочинність, нелегальна міграція, тіньова економіка, незаконне поширення вогнепальної зброї і боєприпасів.

Пропонується зосередитись на забезпеченні здатності суб'єктів сектора безпеки і сучасної оборони до виконання властивих їм функцій у сучасних умовах, удосконаленні систем публічного адміністрування у сфері оборони, завершення реформування військового будівництва.

Ключові слова: сектор безпеки, обороноздатність, реформування, агресія, законодавство, національна безпека.

SUMMARY

The article examines the issues of legal regulation of the security and defense sector, in particular, in the sphere of defense capabilities of Ukraine, it is emphasized that in resolving the problems of ensuring national security, Ukraine should first of all rely on its own forces, while strengthening cooperation with Western European partners - members of NATO and the United Americas

The state's activities on sustainable development of defense capabilities and activities ensuring national security should be permanent and comprehensive, taking into account that not only military threats are represented by national security, but also non-military threats, such as civilian threats, terrorism, organized crime, illegal migration, shadow economy, illegal distribution of firearms and ammunition.

It is proposed to focus on ensuring the ability of the subjects of the security sector and modern defense to fulfill their peculiar functions in modern conditions, improving the systems of public administration in the field of defense, and completing the reform of military construction.

Key words: security sector, defense capability, reform, aggression, legislation, national security.

жим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2268-viii>

2. Оборозодатність України у ХХІ столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання: Парламентські слухання від 23 липня 2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/sk17/5session/par_sl/sl2307214.htm

3. Борн Г., Ф. Флурі, Ланн С. Контроль та управління: актуальність парламентського контролю над сектором безпеки: Збірник статей з фундаментальних аспектів парламентського контролю над сектором безпеки. – Брюссель-Женева-Київ, 2006. – 179 с.

4. Сокурєнко В.В. Сфера оборони України: адміністративно-правове регулювання: моногр. / В.В. Сокурєнко. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 544 с.